

Výbor pro práva osob se zdravotním postižením

Pokyny k článku 14 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením

Právo na osobní svobodu a bezpečnost lidí s postižením

Přijaté během 14. zasedání Výboru, zorganizovaného v září 2015

I. Úvod

1. Od okamžiku, kdy Výbor pro práva osob se zdravotním postižením (dále „Výbor“) přijal prohlášení k článku 14 Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením (dále „Úmluvy“), v září 2014 (CRPD/C/12/2, Příloha IV), některé orgány OSN stejně jako mezivládní procedury přijaly pokyny k právu na osobní svobodu a bezpečnost lidí s postižením. Některé regionální orgány rovněž zvážily přijetí dodatečných závazných nástrojů, které by umožnily nedobrovolnou internaci a nucenou léčbu lidí s mentálním a psychosociálním postižením. Výbor, naproti tomu, dále rozvinul své porozumění článku 14, a to v rámci konstruktivního dialogu s několika smluvními stranami Úmluvy.

2. Výbor, jako mezinárodní monitorovací orgán Úmluvy, přijal tyto pokyny, aby dále objasnil smluvním státům, regionálním integračním organizacím, národním orgánům na ochranu a prosazování lidských práv a národním monitorovacím mechanismům, organizacím lidí s postižením, organizacím občanské společnosti, jakož i agenturám, orgánům a nezávislým expertům OSN závazky smluvních států respektovat, chránit a garantovat právo lidí s postižením na osobní svobodu a bezpečnost, vyplývající z Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením. Tyto pokyny nahrazují prohlášení přijaté Výborem k článku 14 Úmluvy.

II. Právo na osobní svobodu a bezpečnost lidí s postižením

3. Výbor opakovaně uvádí, že osobní svoboda a bezpečnost je jedním z nejvzácnějších práv, které náleží každému. Především všichni lidé s postižením, a zvláště lidé s mentálním a psychosociálním postižením, jsou nadáni právem na osobní svobodu podle článku 14 Úmluvy.

4. Článek 14 Úmluvy je základním, nediskriminačním ustanovením. Specifikuje rozsah práva člověka na osobní svobodu a bezpečnost ve vztahu k lidem s postižením, zakazuje veškerou diskriminaci na základě postižení při jeho výkonu. Proto se článek 14 vztahuje přímo k účelu Úmluvy, kterým je zajistit plné a účinné užívání všech lidských práv a základních svobod všech lidí s postižením a prosazovat respekt k jejich přirozené důstojnosti.

5. Tato nediskriminační povaha článku 14 představuje důkaz úzké vzájemné provázanosti s právem na rovnost a nediskriminaci (článek 5). Článek 5(1) uznává, že všichni lidé si jsou rovni před zákonem a ze zákona a mají právo na rovnou zákonnou ochranu. Článek 5(2) zakazuje všechny formy diskriminace na základě postižení a garantuje lidem s postižením rovnou a účinnou právní ochranu před diskriminací z jakéhokoli důvodu.

III. Absolutní zákaz detence na základě znevýhodnění

6. Stále existují praktiky, které smluvním státům umožňují zbavovat osobní svobody na základě skutečného nebo domnělého znevýhodnění.¹ V tomto ohledu Výbor postavil na jisto, že článek 14 nepřipouští žádné výjimky, kdy by lidé mohli být drženi z důvodu svého skutečného nebo domnělého znevýhodnění. Legislativa několika smluvních států, včetně zákonů z oblasti duševního zdraví, nicméně stále upravuje případy, v nichž lidé mohou být drženi z důvodu svého skutečného nebo domnělého znevýhodnění, za podmínky, že zde jsou ještě další důvody pro detenci, včetně skutečnosti, že [lidé se znevýhodněním] jsou považováni za nebezpečné sobě nebo jiným. Tato praxe je neslučitelná s článkem 14; je svou povahou diskriminační a vyústí ve svévolné zbavení osobní svobody.

7. Během zasedání ad hoc Výboru, směřujícího k přijetí Úmluvy, docházelo při formulaci textu článku 14(1)(b) k rozsáhlým diskuzím o potřebě kvalifikátoru v zákazu zbavení osobní svobody z důvodu skutečného nebo domnělého znevýhodnění, jako je „pouze“ nebo „výlučně“. Státy byly proti tomu, argumentující, že by to mohlo vést k nesprávné interpretaci² a umožňovat zbavení osobní svobody na základě skutečného nebo domnělého znevýhodnění ve spojení s dalšími podmínkami, jako je nebezpečí pro sebe nebo pro jiné.³ Diskuze byly navíc vedeny též o tom, zda zahrnout ustanovení pravidelného přezkumu zbavení osobní svobody do textu návrhu článku 14(2).⁴ Občanská společnost se rovněž vymezovala proti kvalifikátorům a přístupu založenému na pravidelném přezkumu.^{5, 6} V návaznosti na to článek 14(1)(b) zakazuje zbavení osobní svobody na základě skutečného nebo domnělého znevýhodnění, i pokud k němu přistupují další faktory nebo kritéria, které jsou využívány pro ospravedlnění zbavení osobní svobody. Otázka byla rozřešena na sedmém zasedání ad hoc Výboru.

8. Absolutní zákaz zbavení osobní svobody na základě skutečného nebo domnělého znevýhodnění má silnou vazbu na článek 12 Úmluvy (uznání rovnosti před zákonem). Ve svém Obecném komentáři č. 1 Výbor osvětlil, že smluvní státy by se měly zdržet praktik spočívajících v odpírání způsobilosti právně jednat lidem s postižením a jejich držení v institucích proti jejich vůli, ať již bez svobodného a informovaného souhlasu dotčených lidí, anebo se souhlasem zástupce, jelikož tyto praktiky zakládají svévolné zbavení osobní svobody a porušují články 12 a 14 Úmluvy.⁷

9. Užívání práva člověka na osobní svobodu a bezpečnost je stěžejní pro implementaci článku 19 o právu žít nezávisle a být začleněn do běžné společnosti. Tento Výbor zdůraznil tento vztah s článkem 19. Vyjádřil své znepokojení z institucionalizace lidí s postižením a nedostatku podpůrných služeb v běžné společnosti,⁸ a doporučil implementovat podpůrné služby a účinné deinstitucionalizační strategie v konzultaci s organizacemi lidí s postižením.⁹

¹ Znevýhodněním je v těchto pokynech myšlen tělesný, psycho-sociální, mentální nebo smyslový osobní stav, který může nebo nemusí být spojen s funkčním omezením těla, mysli nebo smyslů. Znevýhodnění se liší od toho, co je obvykle považováno za normu. Postižením se rozumí sociální důsledek interakce mezi znevýhodněním jednotlivce a sociálním a materiálním prostředím, jak je popsáno v článku 1 Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením.

² Ad Hoc Výbor, Třetí zasedání, Denní shrnutí diskuzí, 26. května 2004; Páté zasedání, denní shrnutí diskuzí, 26. ledna 2005

³ Páté zasedání, denní shrnutí diskuzí, 26. ledna 2005

⁴ Původně bylo ustanovení v článku 10(2)(c)(ii) návrhu.

⁵ Ad Hoc Výbor, Páté zasedání, Denní shrnutí diskuzí, 27. ledna 2005

⁶ Ad Hoc Výbor, Třetí zasedání, Denní shrnutí diskuzí, 26. května 2004

⁷ CRPD/C/GC/1, odst.40

⁸ CRPD/C/ESP/CO/1, odst. 35-36; CRPD/C/CHN/CO/1, odst. 26; CRPD/C/ARG/CO/1, odst. 24; CRPD/C/PRY/CO/1, odst. 36; CRPD/C/AUT/CO/1, odst. 30; CRPD/C/SWE/CO/1, odst. 36; CRPD/C/CRI/CO/1, odst. 30; CRPD/C/AZE/CO/1, odst. 29;

CRPD/C/ECU/CO/1, odst. 29; CRPD/C/MEX/CO/1, odst. 30.

⁹ Ibid.

Navíc vyzval k alokování více finančních prostředků k zajištění odpovídajících služeb založených na komunitním základě.¹⁰

IV. Nedobrovolné umístění do institucí duševního zdraví nebo umístění do těchto institucí bez souhlasu

10. Nedobrovolné umístění lidí s postižením z důvodu poskytování péče v oblasti zdraví odporuje absolutnímu zákazu zbavení osobní svobody na základě znevýhodnění (článek 14(1)(b)) a principu svobodného a informovaného souhlasu dotčeného člověka s péčí v oblasti zdraví (článek 25). Výbor opakovaně konstatoval, že smluvní státy by měly přistoupit ke zrušení ustanovení, která umožňují nedobrovolné umístění lidí s postižením do institucí duševního zdraví na základě skutečného nebo domnělého znevýhodnění.¹¹ Nedobrovolné umístění do zařízení duševního zdraví s sebou nese odepření způsobilosti člověka právně jednat v otázkách týkajících se péče, léčby a přijetí do nemocnice nebo instituce, a proto porušuje článek 12 ve spojení s článkem 14.

V. Léčba v průběhu zbavení osobní svobody bez souhlasu

11. Výbor zdůraznil, že smluvní státy by měly zajistit, že poskytování služeb v oblasti zdraví, včetně služeb v oblasti duševního zdraví, bude založeno na svobodném a informovaném souhlasu dotčeného člověka.¹² Ve svém Obecném komentáři č. 1 Výbor uvedl, že smluvní státy mají závazek vyžadovat, aby všichni lékařští profesionálové i profesionálové v oblasti zdraví (včetně profesionálů v oblasti psychiatrie) obdrželi svobodný a informovaný souhlas před tím, než přistoupí k jakékoli léčbě. Výbor uvedl, že „v souladu s právem na způsobilost právně jednat na rovnoprávném základě s ostatními, mají smluvní státy povinnost neumožnit, aby souhlas poskytovali zástupci jménem lidí s postižením. Veškerý lékařský personál i personál v oblasti zdraví by měl zajistit odpovídající konzultaci, do které bude přímo zapojen člověk s postižením. Měl by rovněž zajistit, jak to jen nejlépe dokáže, že asistenti nebo podpůrné osoby nebudou nahrazovat rozhodnutí lidí s postižením, nebo nebudou lidi s postižením nepatřičně ovlivňovat.“¹³

VI. Ochrana lidí s postižením zbavených osobní svobody před násilím, zneužíváním a špatným zacházením

12. Výbor rovněž vyzval smluvní státy, aby chránily bezpečnost a osobní integritu lidí s postižením, kteří byli zbaveni své osobní svobody, včetně odstranění využívání nucené léčby¹⁴, izolace a rozličných metod omezování ve zdravotnických zařízeních, včetně fyzického, chemického a mechanického omezování.¹⁵ Výbor shledal, že tyto praktiky neodpovídají zákazu mučení a jiného krutého, nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestání lidí s postižením, jak je zakotven v článku 15 Úmluvy.

¹⁰ CRPD/C/CHN/CO/1, odst. 26; CRPD/C/AUT/CO/1, odst. 31; CRPD/C/SWE/CO/1, odst. 36.

¹¹ CRPD/C/KOR/CO/1, odst. 29; CRPD/C/DOM/CO/1, odst. 27; CRPD/C/AUT/CO/1, odst. 30

¹² CRPD/C/ECU/CO/1, odst. 29 d); CRPD/C/NZL/CO/1, odst. 30; CRPD/C/SWE/CO/1, odst. 36

¹³ CRPD/C/GC/1, odst. 41

¹⁴ CRPD/C/PER/CO/1, odst. 30 and 31; CRPD/C/HRV/CO/1, odst. 24; CRPD/C/TKM/CO/1, odst. 32; CRPD/C/DOM/CO/1, odst. 31;

CRPD/C/SLV/CO/1, odst. 33-34; CRPD/C/SWE/CO/1, odst. 37-38.

¹⁵ CRPD/C/NZL/1, odst. 32; CRPD/C/AUS/CO/1, odst. 36.

VII. Zbavení osobní svobody na základě předpokládané nebezpečnosti lidí s postižením, tvrzené potřeby péče nebo léčby, nebo z jiných důvodů.¹⁶

13. Během všech přezkumů zpráv smluvních států Výbor postavil na jisto, že je v rozporu s článkem 14 umožňovat detenci lidí s postižením na základě předpokládaného nebezpečí těchto osob sobě samým nebo jiným. Nedobrovolná detence lidí s postižením na základě ohrožení nebo nebezpečnosti, tvrzené potřeby péče nebo léčby nebo z jiných důvodů svázaných se znevýhodněním nebo zdravotní diagnózou, odporuje právu na osobní svobodu a vyúsťuje ve svévolné zbavení osobní svobody.

14. Lidé s mentálním nebo psychosociálním znevýhodněním jsou často považováni za nebezpečné pro sebe sami nebo pro jiné, pokud nesouhlasí, anebo odmítají zdravotní nebo terapeutickou léčbu. Všichni lidé, včetně lidí s postižením, mají povinnost nezpůsobit žádnou újmu. Právní systémy, založené na vládě práva, mají trestní a jiné zákony, jejichž účelem je reagovat na porušení této povinnosti. Lidem s postižením je často odepřena rovná ochrana podle těchto zákonů tím, že jsou odkloněni do samostatného právního odvětví, a to i prostřednictvím norem z oblasti duševního zdraví. Tyto zákony a procesy mají obecně nižší standard, pokud jde o ochranu lidských práv, a to zvláště práva na zákonný a spravedlivý proces, a jsou neslučitelné s článkem 13 ve spojení s článkem 14 Úmluvy.

15. Svoboda činit svá vlastní rozhodnutí nastolená jako princip v článku 3 (a) Úmluvy zahrnuje svobodu brát na sebe rizika a činit chyby na rovnoprávném základě s ostatními. Ve svém Obecném komentáři č. 1 Výbor uvedl, že rozhodnutí o zdravotní a psychiatrické léčbě musí být založeno na svobodném a informovaném souhlasu dotčeného člověka a respektovat autonomii člověka, jeho vůli a preference.¹⁷ Zbavení osobní svobody na základě skutečného nebo domnělého znevýhodnění nebo zdravotního stavu v institucích duševního zdraví, které zbavuje lidi s postižením jejich způsobilosti právně jednat, vyúsťuje rovněž v porušení článku 12 Úmluvy.

VIII. Detence lidí nezpůsobilých čelit soudu v systémech trestní spravedlnosti a/nebo nezpůsobilých nést trestní odpovědnost

16. Výbor postavil na jisto, že deklarace nezpůsobilosti čelit soudu nebo nezpůsobilosti být shledán trestně odpovědným v systémech trestní spravedlnosti a detence lidí na základě těchto deklarací, odporuje článku 14 Úmluvy, jelikož zbavuje člověka jeho práva na zákonný proces a záruk, které náleží každému obviněnému. Výbor rovněž vyzval smluvní státy, aby odstranily tyto deklarace ze svých systémů trestní spravedlnosti. Výbor doporučil, aby „všem lidem s postižením, kteří byli obviněni z trestného činu a ... drženi ve vězeních nebo institucích, bez soudu, bylo umožněno se proti trestnímu obvinění hájit a byla jim poskytnuta nezbytná podpora a úpravy, které by jim umožnily se účinným způsobem účastnit“¹⁸, stejně jako procesní úpravy, které by zajistily spravedlivý a zákonný proces.¹⁹

IX. Podmínky detence lidí s postižením

17. Výbor vyjádřil své znepokojení, týkající se špatných životních podmínek v místech detence, zvláště ve vězeních, a doporučil, aby smluvní státy zajistily, že místa detence budou přístupná a budou poskytovat humánní životní podmínky. Nověji doporučil, „aby byly

¹⁶ Například vážnost znevýhodnění, pozorování, nebo prevence jako forma dlouhodobé detence.

¹⁷ CRPD/C/GC/1, odst. 21 and 42

¹⁸ CRPD/C/AUS/CO/1, odst. 30.

¹⁹ CRPD/C/MNG/CO/1, odst. 25, CRPD/C/DOM/CO/1, odst. 29 a), CRPD/C/CZE/CO/1, odst. 28, CRPD/C/HRV/CO/1, odst. 22, CRPD/C/DEU/CO/1, odst. 32, CRPD/C/DNK/CO/1, odst. 34 and 35, CRPD/C/ECU/CO/1, odst. 29 b), CRPD/C/KOR/CO/1, odst. 28, CRPD/C/MEX/CO/1, odst. 27, CRPD/C/NZL/CO/1, odst. 34

učiněny bezprostřední kroky, které by se zaměřovaly na špatné životní podmínky v institucích.²⁰ Výbor doporučil, aby smluvní státy nastolily právní rámce pro poskytování přiměřených úprav, které by zachovávaly důstojnost lidí s postižením, a garantovaly toto právo těm, kteří jsou drženi ve vězeních.²¹ Rovněž poukázal na potřebu „prosazovat tréninkové mechanismy pro úředníky z oblasti justice a vězeňství, odpovídající právnímu paradigmatu Úmluvy”.²²

18. Rozvíjeje svou jurisprudenci podle Opčního protokolu k Úmluvě²³, Výbor konstatoval, že podle článku 14(2) Úmluvy lidé s postižením, kteří jsou zbaveni své osobní svobody, mají právo na to, aby s nimi bylo zacházeno v souladu s účelem a principy Úmluvy, včetně podmínek přístupnosti a přiměřených úprav. Výbor znovu zdůraznil, že smluvní státy musí přijmout všechna relevantní opatření, která zajistí, že lidé s postižením, kteří jsou drženi, budou moci žít nezávisle a plně se účastnit všech aspektů každodenního života v místech své detence, včetně zajištění jejich přístupu, na rovnoprávném základě s ostatními, k rozličným místům a službám, jako jsou koupelny, zahrady/dvorky, knihovny, studijní areály, workshopy a zdravotní, psychologické, sociální a právní služby. Výbor zdůraznil, že nedostatek přístupnosti a přiměřených úprav uvrhuje lidi s postižením do substandardních podmínek detence, které nejsou slučitelné s článkem 17 Úmluvy a může zakládat porušení článku 15(2).

X. Monitorování detenčních zařízení a přezkum detencí

19. Výbor zdůraznil nezbytnost implementovat monitorovací a přezkumné mechanismy ve vztahu k lidem s postižením, kteří jsou zbaveni své osobní svobody. Monitorování stávajících institucí a přezkum detencí neznamenají přijetí praxe založené na nucené institucionalizaci. Článek 16(3) Úmluvy výslovně vyžaduje monitorování všech zařízení a programů, které slouží lidem s postižením, za účelem předcházení všem formám vykořisťování, násilí a zneužívání, a článek 33 vyžaduje, aby smluvní státy zřídily národní nezávislý monitorovací mechanismus a zajistily účast občanské společnosti na monitorování (odst. 2 a 3). Účelem přezkumu detencí musí být postih svévolných detencí a zajištění okamžitého propuštění, a v žádném případě by tento přezkum neměl umožňovat prodloužení svévolné detence.²⁴

XI. Bezpečnostní opatření

20. Výbor se vyjadřoval k bezpečnostním opatřením uplatňovaným vůči lidem, kteří byli shledáni neodpovědnými z důvodu „nepříčetnosti“ a nezpůsobilosti nést trestní odpovědnost. Výbor rovněž doporučil odstranění bezpečnostních opatření,²⁵ včetně těch, která zahrnují nucenou zdravotní a psychiatrickou léčbu v institucích.²⁶ Rovněž vyjádřil obavy z bezpečnostních opatření, která zahrnují neomezené zbavení osobní svobody a absenci záruk, které jsou běžné v systému trestní spravedlnosti.²⁷

XII. Mechanismy odklonu a schémata restorativní justice

21. Výbor uvedl, že zbavení osobní svobody v trestním řízení by se mělo uplatňovat pouze v krajních případech, pokud žádné programy odklonů, včetně restorativní justice, nejsou

²⁰ CRPD/C/HRV/CO/1, odst. 24

²¹ CRPD/C/COK/CO/1, odst. 28 b), CRPD/C/MNG/CO/1, odst. 25, CRPD/C/TKM/CO/1 odst. 26 b), CRPD/C/CZE/CO/1, odst. 28, CRPD/C/DEU/CO/1, odst. 32 c), CRPD/C/KOR/CO/1, odst. 29, CRPD/C/NZL/CO/1, odst. 34, CRPD/C/AZE/CO/1, odst. 31, CRPD/C/AUS/CO/1, odst. 32 b), CRPD/C/SLV/CO/1, odst. 32

²² CRPD/C/MEX/CO/1, odst. 28

²³ CRPD/C/11/D/8/2012

²⁴ CRPD/C/KOR/CO/1, odst. 26

²⁵ CRPD/C/BEL/CO/1, odst. 28.

²⁶ CRPD/C/ECU/CO/1, odst. 29 c)

²⁷ CRPD/C/DEU/CO/1, odst. 31

dostatečné k tomu, aby pachatele odstrašily od další trestné činnosti.²⁸ Programy odklonů nesmí zahrnovat odklon do povinných režimů v oblasti duševního zdraví nebo vyžadovat, aby jednotlivec čerpal služby duševního zdraví; takové služby by měly být poskytovány na základě svobodného a informovaného souhlasu jednotlivce.²⁹

XIII. Svobodný a informovaný souhlas v naléhavých a krizových situacích

22. Ve svém Obecném komentáři č. 1 Výbor uvedl, že smluvní státy musí respektovat a podporovat způsobilost lidí s postižením k právním jednáním, aby tito mohli činit rozhodnutí, a to ve všech okamžicích, včetně naléhavých a krizových situací. Smluvní státy musí zajistit, že lidem s postižením bude poskytnuta podpora, a to včetně naléhavých a krizových situací, a „budou jim poskytnuty odpovídající a přístupné informace o možnostech služeb a budou pro ně dostupné nemedicínské přístupy“.³⁰ Výbor rovněž uvedl, že „smluvní státy musí zrušit politiky a legislativní ustanovení, která umožňují nebo konzervují nucenou léčbu“, a že „rozhodnutí vztahující se k tělesné nebo duševní integritě mohou být přijata pouze se svobodným a informovaným souhlasem dotčeného člověka.“³¹ V odstavci 41 svého Obecného komentáře č. 1 Výbor uvedl, že „ve spojení s právem na způsobilost k právním jednáním na rovnoprávném základě s ostatními. Smluvní státy mají povinnost nepřipustit, aby zástupce udělil souhlas jménem člověka s postižením“.³²

23. Výbor rovněž vyzval smluvní státy, aby zajistily, že lidem s postižením nebude odepřeno právo na výkon jejich způsobilosti k právním jednáním na základě posouzení jejich „nejlepšího zájmu“ třetí stranou, a že tam, kde i po vynaložení značného úsilí nelze určit vůli a preference člověka, by praxe založená na určování „nejlepšího zájmu“ měla být nahrazena standardem „nejlepší interpretace vůle a preferencí“ daného člověka.³³

XIV. Přístup ke spravedlnosti, náhrada a odškodnění pro lidi s postižením, kteří byli zbaveni své osobní svobody v rozporu s článkem 14 samostatně i ve spojení s článkem 12 a/nebo článkem 15 Úmluvy

24. Lidé s postižením, kteří byli svévolně nebo nezákonně zbaveni své osobní svobody, mají právo na přístup ke spravedlnosti z hlediska přezkumu zákonnosti své detence, a obdržet odpovídající odškodnění a náhradu. Výbor upozorňuje smluvní státy na pokyn 20 „Základních principů a pokynů OSN o prostředcích nápravy a procesech týkajících se práva každého, kdo byl zbaven své osobní svobody, iniciovat řízení před soudem“, přijatých Pracovní skupinou pro svévolné detence dne 29. dubna 2015, během 72. zasedání. Pokyn 20 zahrnuje specifická opatření pro lidi s postižením, včetně následujícího:³⁴

”126. Musí být přijata následující opatření, aby byly poskytnuty procesní úpravy a zajištěna přístupnost a přiměřené úpravy pro výkon hmotných práv na přístup ke spravedlnosti a na uznání rovnosti před zákonem:

(a) Lidé s postižením musí být informováni o odpovídající a nezbytné podpoře pro výkon své způsobilosti právně jednat v daném řízení, které se vztahuje k detenci nebo které se týká

²⁸ CRPD/C/NZL/CO/1, odst. 34

²⁹ CRPD/C/AUS/CO/odst.29

³⁰ CRPD/C/GC/1, odst. 42

³¹ Ibid, odst. 42

³² Ibid, odst. 41

³³ Ibid, odst. 21

³⁴ A/HRC/30/36

samotné detence, a musí jim být poskytnut včasný přístup k této podpoře.ⁱ Podpora výkonu způsobilosti právně jednat musí respektovat práva, vůli a preference lidí s postižením a neměla by nikdy vyústit v zástupné rozhodování;ⁱⁱ

(b) Lidem s psychosociálním postižením musí být dána příležitost včasného přístupu k soudu, s podporou a úpravami, které mohou být nezbytné, spíše než aby tito lidé byli prohlášeni za nezpůsobilé;

(c) Lidé s postižením musí mít přístup na rovnoprávném základě s jinými osobami, které čelí detenci, k budovám, v nichž sídlí právo vynucující složky a soudní moc. Justiční orgány musí zajistit, že jejich služby budou zahrnovat informace a komunikaci, která je přístupná lidem s postižením.ⁱⁱⁱ Aby byla zajištěna přístupnost komunikace v zařízeních justičních orgánů, musí být přijata odpovídající opatření, která by zajistila popisky v Braillově písmu a ve formátu jednoduchém na čtení a porozumění, formy živé asistence a prostředníků, včetně průvodců, předčitatelů a profesionálních tlumočnicků do znakového jazyka;^{iv}

(d) Jednotlivci, kteří jsou aktuálně drženi v psychiatrických nemocnicích nebo podobných institucích a/nebo kteří jsou vystaveni nucené léčbě, nebo kteří mohou být drženi nebo nuceně léčeni v budoucnosti, musí být informováni o způsobech, kterými mohou účinně a včasné zajistit své propuštění, včetně soudem nařízeného propuštění;

(e) Takové propuštění by se mělo skládat z příkazu ukládajícího zařízení bezprostředně člověka propustit a/nebo bezprostředně upustit od nucené léčby, stejně jako systémová opatření, jako je uložení povinnosti zařízením v oblasti duševního zdraví odemknout dveře a informovat lidi o jejich právu zařízení opustit, a zřídit veřejný orgán, který poskytne přístup k bydlení, prostředky materiálního zabezpečení a jiné formy hospodářské a sociální podpory, aby usnadnil deinstitucionalizaci a právo žít nezávisle a být začleněn do běžné společnosti. Takové asistenční programy by neměly být soustředěny na poskytování služeb v oblasti duševního zdraví nebo léčby, ale na bezplatné nebo cenově dostupné komunitní služby, včetně alternativ, které jsou prosty medicínských diagnóz a intervencí. Přístup k lékům a asistenci při odvykání od léčiv by měl být dostupný pro ty, kteří se tak rozhodnou;^v

(f) Lidem s postižením bude v případě svévolného nebo nezákonného zbavení osobní svobody poskytnuta kompenzace, stejně jako jiné formy nápravy.^{vi} Tato kompenzace musí rovněž zohledňovat újmu způsobenou nedostatkem přístupnosti, odepřením přiměřených úprav, nedostatkem zdravotní péče a

rehabilitace, které měly dopad na člověka s postižením, který byl zbaven své osobní svobody.

Ženeva, září 2015

-
- ⁱ Viz rovněž Výbor OSN pro lidská práva, Obecný komentář č. 35, odst. 19 : „Osobám musí být poskytnuta asistence, která by jim pomohla získat přístup k účinným prostředkům nápravy při uplatňování svých dalších práv, včetně prvotního a pravidelného soudního přezkumu zákonnosti detence, jakož i předcházení podmínkám detence, které by odporovaly Paktu.“ Studie Oxford Pro Bono Public: „V otázkách řízení o preventivní detenci existuje velmi silný trend směřující k zaručení práva být slyšen a práva na právní zastoupení (s. 97). Navíc existuje významný trend v praxi států směřující k zaručení práva na informace a právní zastoupení pro lidi s mentálním nebo psychosociálním onemocněním během detenčních řízení (s. 99).
- ⁱⁱ Výbor OSN pro práva osob s postižením, Obecný komentář č. 1, odst. 17: „Podpora“ je široký termín, který zahrnuje jak neformální, tak i formální podpůrná uspořádání, rozličných typů a intenzity. Lidé s postižením si například mohou zvolit jednu nebo více podpůrných osob, kterým důvěřují, aby jim tyto poskytovaly asistenci při výkonu jejich způsobilosti právně jednat při určitých typech rozhodnutí, nebo mohou vyžadovat další formy podpory, jako je peer podpora, obhajování (včetně podpory při sebeobhajování), nebo pomoc s komunikací. Podpora pro lidi s postižením při výkonu jejich způsobilosti právně jednat může zahrnovat opatření vztahující se k univerzálnímu designu a přístupnosti. Podpora může rovněž zakládat rozvoj a uznání diverzity, nekonvenční metody komunikace, zvláště pro ty, kteří využívají neverbální formy komunikace pro vyjádření své vůle a preferencí.
- ⁱⁱⁱ Výbor OSN pro práva osob se zdravotním postižením, Obecný komentář č. 2, odst. 37.
- ^{iv} Výbor OSN pro práva osob se zdravotním postižením, Obecný komentář č. 2, odst. 20.
- ^v Výbor OSN pro lidská práva, Obecný komentář č. 35, odst. 19: „Smluvní státy by měly zajistit dostupnost odpovídajících komunitních služeb nebo alternativních služeb sociální péče pro osoby s psychosociálním postižením, aby zajistily nejméně omezující alternativy ke zbavení osobní svobody“.
- ^{vi} To zahrnuje zbavení osobní svobody na základě postižení nebo domnělého postižení, zvláště na základě psychosociálního, mentálního nebo domnělého psychosociálního nebo mentálního postižení.